

Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelman 2023-2025 väliarviointi

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta 25.1.2024

Ellinoora Ojala

Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue -Siun sote

ellinoora.ojala@siunsote.fi

Väliarvioinnin toteutus

- Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelmaan 2023-2025 kirjattujen toimenpiteiden toteutumisen arviointi vuodelta 2023
- Suunnitelmaan osallistuneet tahot (EPT-verkosto, hyvinvointialueen toimijat) osallistettiin arvioinnin tekoon yhteisesti täytettävän excel-
taulukon muodossa 4.12.2023-15.1.2024 välisenä aikana.
- 8/13 kuntaa kirjasi tietoja exceliin

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä

24.4.2015/523

- Velvoittaa **kuntia ja hyvinvointialueita** tekemään ehkäisevää päihdetyötä
 - Päihdeolojen seuranta ja niistä tiedottaminen
 - Päihdehaitoista viestiminen yksilöille ja väestölle
 - Ehkäisevän päihdetyön toimien ja osaamisen edistäminen eri hallinnonalueilla
 - Yhteistyö ja toimien yhteensovittaminen viranomaisten, tupakka- ja alkoholilain noudattamisen valvonnan sekä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa
 - Ehkäisevä päihdetyö osana hyvinvointikertomuksia ja –suunnitelmia
 - Aukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi
- Ehkäisevän päihdetyön on perustuttava päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin.
- Hyvinvointialue **tukee alueensa kuntia** ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja **huolehtii ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.**
- Tarkemmat tehtävät: [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Ehkäisevän päihdetyön
toimintasuunnitelma 2023-2025
Pohjois-Karjala

Ehkäisevän päihdetyön
toimintasuunnitelma 2023–2025
Pohjois-Karjala

Hyväksytty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnassa 12.1.2023

EPT-resurssit vuonna 2023 ja 2024

- Vuonna 2023
 - Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija (80 %)
 - EPT-hankeresurssi:
 - Siun sote 4 htv (+ 0,2 htv projektipäällikkö)
 - P-K:n kansanterveyden keskus 1,75 htv
 - P-K:n sosiaaliturvayhdistys 0,5 htv
- Vuonna 2024
 - Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija (70 %)
 - EHEÄ –hankeresurssi:
 - Siun sote 1 htv (+ 0,3 htv projektipäällikkö)
 - P-K:n kansanterveyden keskus 1 htv
 - P-K:n syöpäyhdistys 1 htv

Painopiste 1: Vahvat ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ja hyvinvointialueella

Toimenpiteiden toteutuminen 1/2

- Kunnat ovat nimenneet lakisääteisen ehkäisevän päihdetyön toimielimen.
 - ✓ Toteutunut täysin 13/13
- Kunnissa ja hyvinvointialueella on monialainen ryhmä, joka toimeenpanee ehkäisevää päihdetyötä
 - ✓ Kunnissa toteutunut täysin 12/13 ja lähes 1/13
 - ✓ Hyvinvointialueella hyte-ohjausryhmä
- Kuntiin ja hyvinvointialueelle on nimetty koordinoiva henkilö ehkäisevään päihdetyöhön.
 - ✓ Toteutunut täysin 12/13 ja lähes 1/13
 - ✓ Hyvinvointialueella EPT-asiantuntija
- Kunnissa ja hyvinvointialueella on voimassaoleva ehkäisevän päihdetyön sisältävä suunnitelma.
 - ✓ Kunnissa toteutunut täysin 13/13
 - ✓ Hyvinvointialueella Pohjois-Karjalan EPT-toimintasuunnitelma

Raportti 10/2023: Ehkäisevä päihdetyö Itä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023 (avi.fi)

*”Pohjois-Karjalan kuntien ehkäisevän päihdetyön **rakenteet olivat kokonaisuudessaan vahvistuneet verrattuna vuoteen 2020.** Vuonna 2020 ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö oli nimetty puoleen (50%) Pohjois-Karjalan silloisista kunnista. Nyt kaikista 13 kunnista löytyi yhdyshenkilö. Samoin ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin löytyi nyt joka kunnasta, kun vuonna 2020 kunnista 62 prosenttia ilmoitti, että toimielin on olemassa.”*

*”Pohjois-Karjalassa ehkäisevän päihdetyön **vahvuudeksi** koettiin tiiviit organisaatiot ja suhteellisesti pienien yhteisöjen ja väestömäärien luoma **yhteistyön ja yhteisöllisyyden kulttuuri.** Kunnat kokivat ehkäisevän päihdetyön työntekijät asiaan sitoutuneiksi ja nopean reagoinnin ja toimien toteuttamisen mahdolliseksi. Onnistumiseksi Pohjois-Karjalassa koettiin työn tekeminen näkyväksi ja kunnan asukkaita osallistavaksi muun muassa erilaisilla kampanjoilla ja tapahtumilla.”*

*”**Haasteeksi Pohjois-Karjalassa koettiin eri väestöryhmien huomioiminen.** Vaikka nuorten runsas päihteidenkäyttö oli osana kuntien haasteita, koettiin muidenkin kuin lasten ja nuorten huomioiminen työssä tärkeäksi kehityskohteeksi.”*

*”Pohjois-Karjalan kuntien yhteistyö hyvinvointialueen kanssa on käynnistynyt monitoimijaisen ehkäisevän päihdetyön hankkeen vuoksi sujuvasti, ja **yhteistyö on koettu toimivaksi.** Tiedon jakaminen ja ohjeistuksen saaminen hyvinvointialueelta on ollut erittäin onnistunutta. **Haasteeksi koetaan yhteistyössä ajallisten ja henkilöstön resurssien vähyys, sekä työn jatkuvuuden turvaaminen.”***

Toimenpiteiden toteutuminen 2/2

- Päihdeindikaattorit ja päihdetilanteen kuvaus sekä johtopäätökset hyvinvointikertomuksissa.
 - ✓ 5/13 kuntaa kirjannut, 3/13 kirjannut osittain, 5/13 ei vastausta
 - ✓ Siun soten hyvinvointikertomuksessa EPT-indikaattorit ja päihdetilanteen kuvaus
- Ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja toimenpiteet on kirjattu hyvinvointisuunnitelmaan
 - ✓ 3/13 kuntaa kirjannut, 3/13 kirjannut osittain, 1/13 ei kirjannut, 6/13 ei vastausta
 - ✓ Hyvinvointialueella kirjauksia hv-kertomuksessa ja EPT-toimintasuunnitelmassa
- Päihdetilanteen, EPT-tavoitteiden ja toimenpiteiden raportointi valtuustolle ja EPT-toimielimelle vuosittain.
 - ✓ 6/13 toteutunut ainakin jompikumpi, 1/13 ei toteutunut, 5/13 ei vastausta
 - ✓ Hyvinvointialueella toteutunut hyte-lautakunnalle raportointi, ei toteutunut valtuustolle raportointi

Painopiste 2: Päihdehaitoista ja ehkäisevän päihdetyön toimista viestiminen

Toimenpiteiden toteutuminen

- EPT-viestintäsuunnitelman laatiminen ja sen toteuttaminen
 - ✓ Pohjois-Karjalan ehkäisevän päihdetyön viestintä- ja vaikuttamissuunnitelma valmistunut 12/2023
 - ✓ Suunnitelman sisältöjen mukaista sekä muutakin viestintää tehty aktiivisesti hyvinvointialueella, kunnissa ja järjestöjen omassa toiminnassa
 - ✓ Kampanjat, ajankohtaiset ilmiöt, monikanavaisuus toteutuneet
 - ✓ Erityisiä kohderyhmiä ei tässä vaiheessa vielä huomioitu erikseen
- Kouluterveyskyselyn, Finsote-tutkimusten ja muiden kansallisten kyselyjen tuloksista tiedottaminen
 - ✓ Verkostoissa, lautakunnissa ja työryhmissä on esitelty kouluterveyskyselyn tuloksia (ainakin 7/13 kuntaa ja hyvinvointialue)
 - ✓ Mediatiedottaminen ei toteutunut 2023 → siirtyi vuoden 2024 alkuun
 - ✓ AVI tukenut viestintää omalta osaltaan
- Päihdetilannekyselyn tuloksista tiedottaminen
 - ✓ Kunnat (5/13) ja hyvinvointialue sekä EPT-hanke on esitellyt tuloksia verkostoissa, lautakunnissa ja työryhmissä, esittelyjä tulossa myös vuonna 2024
 - ✓ Mediatiedottaminen ei toteutunut 2023 → siirtyi vuoden 2024 alkuun

Pohjois-Karjalan ehkäisevän päihdetyön viestintä- ja vaikuttamissuunnitelma

15.12.2023

Siun
SOTE

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue | www.siunsote.fi

SOTE

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue | www.siunsote.fi

Ehkäisevän päihdetyön viestinnän tavoitteet Pohjois-Karjalassa

1. Ehkäistään ja vähennetään nuorten (alle 18-v.) nikotiinituotteiden käyttöä.
2. Ehkäistään nuorten (alle 18-v.) kannabiksen käyttöä.
3. Ehkäistään ja vähennetään työikäisten alkoholin riskikäyttöä.
4. Ehkäistään ja vähennetään ikääntyvien alkoholin riskikäyttöä.
5. Ehkäistään alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämistä alaikäisille.

7.2 Pohjois-Karjalan asukkaat: alle 18-vuotiaat

KOHDERYHMÄN KUVAUS:

- Alle 18-vuotiaat
- Kannabista tai nikotiini tuotteita kokeilleet ja ei-kokeilleet nuoret

KANAVAT:

- Somekanavat: Tiktok, Snapchat, Instagram
 - Vaikuttajat
- Huoltajien kautta (Wilma-viestit)
- Koulujen kautta

KOHDERYHMÄKOHTAISET TAVOITTEET:

1. Ehkäistä ja vähentää nuorten (alle 18-v.) nikotiini tuotteiden käyttöä
 - Annetaan tietoa uusien nikotiini tuotteiden riskeistä.
 - Annetaan tietoa nikotiinin terveyshaitoista.
2. Ehkäistä nuorten (alle 18-v.) kannabiksen käyttöä
 - Annetaan tietoa kannabiksen haitoista.
 - Kannabiksen vaikutukset nuorten aivoihin ja niiden kehitykseen.
 - Nuorena aloitettu kannabiksen käyttö altistaa mielenterveyshäiriöiden synnylle.

13. Vuosikello

Maakunnan yhteiset viestintätoimenpiteet

Vk 45 Ehkäisevän päihdetyön viikko

Vk 45 Kansallinen peliviikko
Pinnalla: Pikkujoulut

Vanhusten viikko, 1.–8.10.
10.10. Maailman mielenterveyspäivä

Säkitön syyskuu
Pinnalla: Korkeakoulut alkavat, opiskelijatapahtumat

30.8. Savuton Suomi -päivä
31.8. Overdose Awareness Day
Pinnalla: Koulujen alku, arkeen paluu

Pinnalla: Kesäloimat, vapaa-ajan asukkaat, terassit ja alkoholinkäyttö, ilosaarirock ja muut tapahtumat

Anna lapselle raitis joulukampanja
Pinnalla: Pikkujoulu, joulun uusia vuosia, juhliin liittyvä alkoholinkäyttö

Tipaton tammikuu

Pinnalla: Talviloma

7.4. Maailman terveyspäivä
19.4. Opiskelijoiden mielenterveyspäivä
Selvänä liikenteessä -kampanja
Hatsiton huhtikuu

Hakematta paras -kampanja

Kippistä kohtuudella
31.5. Kansainvälinen tupakaton päivä
Pinnalla: Koulujen päättyminen ja sen juhliminen

Pinnalla: Kesäloimat ja niiden seurauksena esim. työikäisten lisääntynyt alkoholinkäyttö, "tissuttelu"

EPT-hankkeen (2022-2023) tuloksia viestinnän osalta

Viestintätoimenpiteitä

100

HVAn kanavat,
juttuvinkit

Tiedotteita

5

Juttuvinkit

6/9

Siun soten intra

44

**Hakematta paras –kampanja Pohjois-Karjalassa
Ainakin 99 viestintätoimenpidettä 62 kanavassa**

ENNALTA EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ
POHJOIS-KARJALASSA -HANKE

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Onko syytä huoleen? 😞

Suurin osa pelaa rahapelejä maltillisesti mutta osalle se voi aiheuttaa haittoja. Riskitason pelaaminen usein edeltää varsinaisen rahapeliongelman muodostumista. Ongelmallisen pelaamisen haitat ulottuvat elämän eri osa-alueille. Varsinkin rahapeli riippuvuuteen liittyy esimerkiksi taloudellisiin haittoihin.

Jos rahapelaaminen huolettaa, voit arvostaa pelin.

- ◆ Pohdi, minkälaiset vaikutukset rahapelaaminen on sinulle aiheuttanut mielialaasi, talouteesi tai ihmissuhteisiisi?
- ◆ Ethän pakene suruja tai murheita pelillä?
- ◆ Laadi budjetti rahapelaamiselle.
- ◆ Voit selvittää pelaamistasi ja sen vaikutuksia rahapeli päiväkirjaa kahden viikon ajan.

Jos omahoito-ohjeista ei ole apua, voit hakea apua esimerkiksi lääkäriltä, psykologilta tai sosiaaliselta työntekijältä. Hoidon tavoitteena on vähentämisen tai lopettamisen ottaminen käyttöön ja päihdepalveluiden hoitokoordinaattorin kanssa yhteistyön aloittaminen. Hoitokoordinaattorit ovat tavoitettavissa puhelimitse.

- ◆ Ehkäisevän päihdetyön viikon lisäksi on mahdollista osallistua Peliviikkoon, jonka aikana keskustellaan mahdollisuuksista ja ongelmakohdista.

J • ENSUU

3

Yläkoululaisten huoltajailta, aiheenä päihteet

ke 8.11. klo 18.00-19.30

Teams-kokous

Uutiset

01.09.2023

Osallistu 4.9.-3.10.2023 päihdetilannekyselyyn

Käytetäänkö kunnassasi liikaa alkoholia tai muita päihteitä? Oletko ollut huolissasi alaikäisten tai läheisen päihteiden käytöstä? Ota kantaa ja vastaa kyselyyn 4.9.-8.10.2023 - kerro näkemyksesi kuntasi päihdetilanteesta! Kysely on tarkoitettu kaikille yli 13-vuotiaille pohjoiskarjalaisille.

Kyselyn linkki <https://urly.fi/3b8s>

Paperisia lomakkeita saatavilla Tohmajärven kirjastossa, kunnantalolla ja Nurkkalassa.

Päihdetilannekyselyllä selvitetään pohjoiskarjalaisten asukkaiden näkemyksiä ja mielipiteitä päihteiden, tupakka- ja nikotiini tuotteiden ja rahapeliön ehkäisemisen ja niiden aiheuttamien haittojen vähentämisen keinoista.

13

Nuoret kertovat, että Joensuussa on helppo saada alkoholia myös alaikäisenä – vastuuta ja välittämisen seurauksia ei aina ymmärretä

Kuvassa vasemmalta Joel Nisula, 18, Iida Mutanen, 18, Seve Tahvanainen, 18, Leo Pesonen, 17, ja Roman Pankov, 18. He ovat sitä mieltä, ettei kavereiden kanssa hauskanpito saa perustua pelkäästään juomiseen. Kuva: Sointu Kilpeläinen

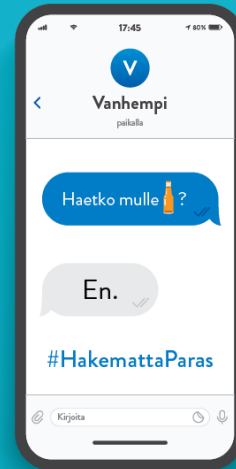
🕒 26.5.2023 07:56

Tuuli Pajuri

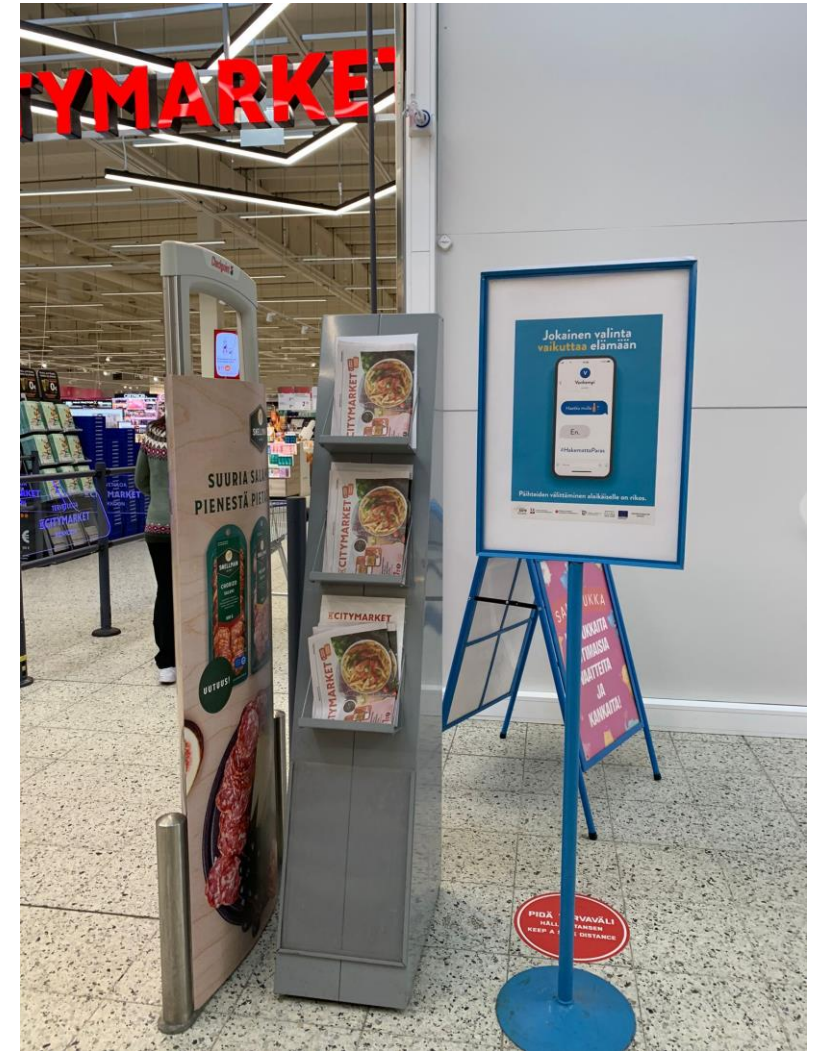
➔ JAA

Alaikäiset nuoret saavat alkoholia kavereilta tai somesta – ja melko helposti. Tätä mieltä ovat myös Joensuun yhteiskoulun lukiossa opiskelevat Roman Pankov, 18, Leo Pesonen, 17, Seve Tahvanainen, 18, Iida Mutanen, 18, ja

Jokainen valinta vaikuttaa elämään

Päihteiden välittäminen alaikäiselle on rikos.

Painopiste 3: Vaikuttavien ehkäisevän päihdetyön toimenpiteiden edistäminen ja osaamisen lisääminen

Toimenpiteiden toteutuminen 1/8

- Savuton kunta -toimenpiteiden kartoittaminen ja tehostaminen
 - ✓ Hyvinvointialue toteutti syksyllä 2023 kyselyn Savuton kunta –toimenpiteiden nykytilanteesta: vastaus 5/13 kunnasta
 - ✓ Muutamassa kunnassa pohdittu toimenpiteitä kyselyn vastausten perusteella
- Savuton sote -toimenpiteiden kartoittaminen ja tehostaminen
 - ✓ Siun sote osallistui kansallisesti toteutettiin Savuton sote –auditointikyselyyn 10/2023
 - ✓ Tulokset saatu joulukuussa, tulokset käsitellään hyte-ohjausryhmässä
- Kansallisen Pakka-toimintamallin työkaluja on käytössä kunnissa ja hyvinvointialueella (Esim. Pakka-info, päihdetilannekysely, kuntalaisfoorumi, ostokokeet)
 - ✓ Työkalujen vastuutahoista (kunta/hyvinvointialue) on sovittu
 - ✓ EPT-hankkeen aikana saatu kokemusta Pakka-mallin toteutuksesta
 - ✓ Kehitettävää: elinkeinoelämän vahvempi osallisuus Pakka-malliin jatkossa

Pakka-toimintamallin työkalut ja toteutuminen vuosina 2022-2023

Toimenpide / vastuu	KUNTALAISFOORUMIT				PAKKA-INFO			PÄIHDETILOJEN KYSYLY	OSTOKOKEET
	EPTn järjestöillat, järjestöjen yhteistyöryhmät	EPTn huoltajailta	Työpajat ja tapahtumat	Vaikuttamistoimielimet, EPTn vastuutoimiryhmä	EPTn kehityskeskustelumalli	EPTn verkkosivu	Hakematta paras – kampanja vuosittain	Kerran valtuustokaudessa	Tarjontatyöryhmä
Ilomantsi	Karhufestivaalit	Huoltajailta		Vanhus- ja vammaisneuvosto x 2 Hv-lautakunta		EPT osio kotisivujen uudistuksen yhteydessä	x	X	x
Joensuu	Järjestötapaaminen PKn JANE x 3 Perheet keskiöön - verkosto	Koulun ja kodinpäivä Normaalikoulu Huoltajailta x2	Kansalaistalon Porinatuokio, Työpaja maahan muuttaneille				x	X	x
Juuka	Yhdistysilta	Järjestetään 2/2024		Hv-lautakunta, Erityisryhmien neuvosto 1/2024	Esihenkilöiden kanssa neuvottelut 2024	Toteutunut	x	X	
Lieksa	Järjestöilta x 3 Eläkeläisjärjestöt	Järjestetään 1/2024		Vanhusneuvosto Vammaisneuvosto, Nuva Hv-lautakunta		EPT osio kotisivujen uudistuksen yhteydessä	x	X	x
Kontiolahti	Järjestöilta, Paikallis-JANE	Huoltajailta x2		Eläkeläisneuvosto x2 Vammaisneuvosto x2 Nuorisovaltuusto Hv- neuvottelukunta		EPT osio kotisivujen uudistuksen yhteydessä	x	X	
Nurmes	Vanhusneuvosto						x	X	
Kitee	Urheiluseura - tapaaminen			Vanhusneuvosto, Hv-neuvottelukunta	Esihenkilöiden kanssa neuvottelut 2024		x	X	
Tohmajärvi	Järjestöilta			Vanhusneuvosto x 2	Käytössä	Toteutunut	x	X	
Rääkkylä	Paikallis-JANE, Eläkeläisyhdistykset			Vanhusneuvosto	Käytössä	EPT osio kotisivujen uudistuksen yhteydessä	x	X	x
Heinävesi	Kokoontuminen: Eläkeläisten Heinäveden yhdistys			Vanhus- ja vammaisneuvosto		EPT osio kotisivujen uudistuksen yhteydessä	x	X	
Liperi	Järjestöilta		Puhumalla paras- tilaisuus			Toteutunut	x	X	x
Outokumpu	Osallisuus- ja yhteisötoimikunta	Huoltajailta		Vammaisneuvosto, Seniorineuvosto			x	X	
Polvijärvi							x	x	

Toimenpiteiden toteutuminen 2/8

- Vaikuttava päihde- ja pelikasvatus kouluissa ja oppilaitoksissa
 - ✓ Tuotu eri yhteyksissä esille vaikuttavan päihdekasvatuksen keinoja
 - ✓ Kunnissa sisältyy jossain määrin opetussuunnitelmaan + muut tapahtumat
 - ✓ Kirjattiin EHEÄ-hankkeen hankesuunnitelmaan
- Ehkäisevän päihdetyön menetelmien kehittäminen koulunuorisotyössä toisen asteen oppilaitoksissa (MISSION POSSIBLE 2.0 -hanke)
 - ✓ Arviointikysely ei toteutunut.
 - ✓ Hankkeessa kehitetyt EPT-toiminnot: Puhutaan päihteistä-tuokiot, Nuorisoverstaan pitämät tuokiot, riippuvuudet osana terveystiedon opetusta, tuokio stressinhallinnasta, Hakematta paras -kampanjassa nuorten osallisuus
 - ✓ Osallistuneita opiskelijoita 480

Toimenpiteiden toteutuminen 3/8

- Päihteiden ja pelaamisen puheeksiotto sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa:
 - a) Systemaattisen puheeksioton ja mini-interventioiden lisääminen EPT-hoito- ja palveluketjun mukaisesti sekä kirjaamisen kehittäminen
 - ✓ Luotu Ehkäisevän päihdetyön polku (toimintamalli sote-palveluissa tehtävään puheeksiottoon, lyhytneuvonnan antamiseen ja jatko-ohjaamiseen) (EPT-hanke)
 - ✓ Luotu ehkäisevän päihdetyön kirjaamisohje terveydenhuoltoon (EPT-hanke)
 - ✓ Puheeksiotot ja niiden kirjaaminen lisääntyneet
 - ✓ Edelleen on paljon sote-palveluita, joissa systemaattista puheeksiottoa voisi tehdä → työ jatkuu
 - b) Puheeksiotto osana muita palveluja ja prosesseja (esim. ikäihmisten RAI-arvioinnit)
 - ✓ RAI-arvioinneissa tehdyt alkoholin ja tupakoinnin puheeksiotot vuonna 2023:
 - Ikäihmisten säännöllisissä palveluissa olevat asiakkaat: 1568
 - Kotihoidon asiakkaat: 2314

Puheeksioton ja lyhytneuvonnan Qlik-tilastot 3.11.2023

	Kaikki yhteensä			
	2020	2021	2022	2023(1-10)
Adsume	136	588	1045	708
Audit-C	962	3288	1117	2394
Audit	8547	8000	1388	1062
Fagerström	ei käyt.	ei käyt.	4	15
Nuuskatesti	ei käyt.	ei käyt.	0	10
CAST	ei käyt.	ei käyt.	8	51
PGSI	ei käyt.	ei käyt.	0	5
Tupakointistatus	54 169	56 620	44 520	40 230
Huumausaineet/käyttö	ei käyt.	ei käyt.	298	3420
Lääkkeet/väärinkäyttö	ei käyt.	ei käyt.	300	3386
Rahapelaaminen	ei käyt.	ei käyt.	303	3159
Digipelaaminen	ei käyt.	ei käyt.	301	3169
Lyhytneuvonta (Kyllä)	ei käyt.	ei käyt.	91	1095
Lyhytneuvonta (Kyllä, päihteet)	ei käyt.	ei käyt.	79	993
Lyhytneuvonta (Kyllä, pelaaminen)	ei käyt.	ei käyt.	12	102
OAB40-kirjaus	3357	2385	1635	1132

- Työikäisten sosiaalipalveluista ei kerry tilastoja
- Qlik-tilastossa voi olla pieniä epätarkkuuksia
- Kaikki mittarit ei käytössä kaikilla palvelualueilla
- Vuoden 2020-2021 terveysasemien tiimimalli vaikuttaa (AUDIT, Audit-C ja Tupakointistatus)

- Puheeksioton mittarina toimivan **Audit-C:n käyttö on tuplaantunut vuodesta 2022**
- Kannabiksen käyttäjiä on tunnistettu palveluissa ja kannabiksen käyttöä on arvioitu mittarin avulla: **v.2023 CAST-mittaria täytetty 51 kertaa**
- **Huumausaineiden käytöstä ja lääkkeiden väärinkäytöstä kysytty v.2023 aikana liki 3500 kertaa** ja nämä on kirjattu rakenteisesti
- **Raha- ja digipelaamisesta kysytty yli 3000 kertaa**, nämä rakenteisesti kirjattu. Raha- tai digipelaamisen puheeksiottoa koulutetuilla palvelualueilla ei juurikaan tehty ennen polun käyttöönottoa.
- Lyhytneuvontaa annettu päihteiden osalta liki tuhat kertaa v. 2023
- Pelaamisen osalta lyhytneuvontaa annettu 100 henkilölle v. 2023

**Meillä kysytään
päihteistä ja
pelaamisesta.**

Toimenpiteiden toteutuminen 4/8

- Päihteiden ja pelaamisen puheeksiotto muualla kuin sote-palveluissa ja Ota puheeksi-korttien hyödyntäminen
 - ✓ Koulutusta puheeksiottoon ollut tarjolla
 - ✓ Ota puheeksi –korteista tehty sähköinen ja painettu versio
 - ✓ Kortteja jaettu jokaiseen kuntaan sekä järjestöille ja seurakunnille
- Ehkäisevän päihdetyön huomioiminen osana liikunta- ja urheiluseurojen toimintaa
 - ✓ 5/13 kuntaa kirjannut päihteettömyyden urheiluseurojen avustuskriteereihin, 1/13 ei kirjannut, 7/13 kuntaa ei vastannut
 - ✓ Nuuskaton urheilu -toimintamallin pilotti toteutunut Josba Junioreissa
 - ✓ Pokalin kanssa tehty yhteistyötä: tuotettu koulutusmateriaalia päihteistä osaksi valmentajakoulutuksia, uutiskirjeen juttu Josba Junioreiden toiminnasta, EPT osana seura-analyysiä

Ota puheeksi -kortit Pohjois-Karjala

Ota puheeksi

KUNTA- JA JÄRJESTÖTOIMIOILLE TUEKSI PÄIHTEIDEN KÄYTÖN JA PELAAMISEN PUHEEKSIOTTOON

Päihteistä ja pelaamisesta voi puhua mahdollisimman varhain ennalta ehkäisevästi. Et tarvitse erityistä osaamista asiasta kysymiseen, inhimillinen kohtaaminen on tärkeintä. Puheeksiotto on ainoa tapa selvittää, vaikuttaako päihteiden käyttö tai pelaaminen ihmisen elämään ja terveyteen merkittävästi.

Ota päihteiden käyttö/nikotiinituotteet/pelaaminen puheeksi viimeistään silloin, jos sinulla herää huoli lähimmäisestä tai jos keskustelukumppanisi kertoo univaikeuksista, alavireisyydestä tai muistioireista, talousvaikeuksista jne.

Joskus huolen puheeksi ottaminen voi herättää henkilössä ärtymystä eikä hän halua puhua asiasta. Älä silloin tuputa apuasi. Voi olla, että sanasi jäävät henkilön mieleen ja hän alkaa pohtia tilannetta omassa rauhassa myöhemmin. Kysy asiasta uudelleen sopivassa hetkessä.

Ota puheeksi -kortit on kehitetty osana Kymsoten sote-rakennemuudistushanketta vuonna 2021 yhteistyössä Kymenlaakson alueellisen ept-työryhmän kanssa. Pohjois-Karjalan Ota puheeksi -kortit on tuotettu Ennalta ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Karjala -hankkeessa.

OTA PUHEEKSI -KORTIT 2023 POHJOIS-KARJALA

PYSÄHDY

Mieti hetki, mistä huoli syntyy ja mitä tunteita se sinulle herättää. Käytä tovi siihen, että mietit sopivat aloitussanat keskustelun virittämiseen.

KYSY

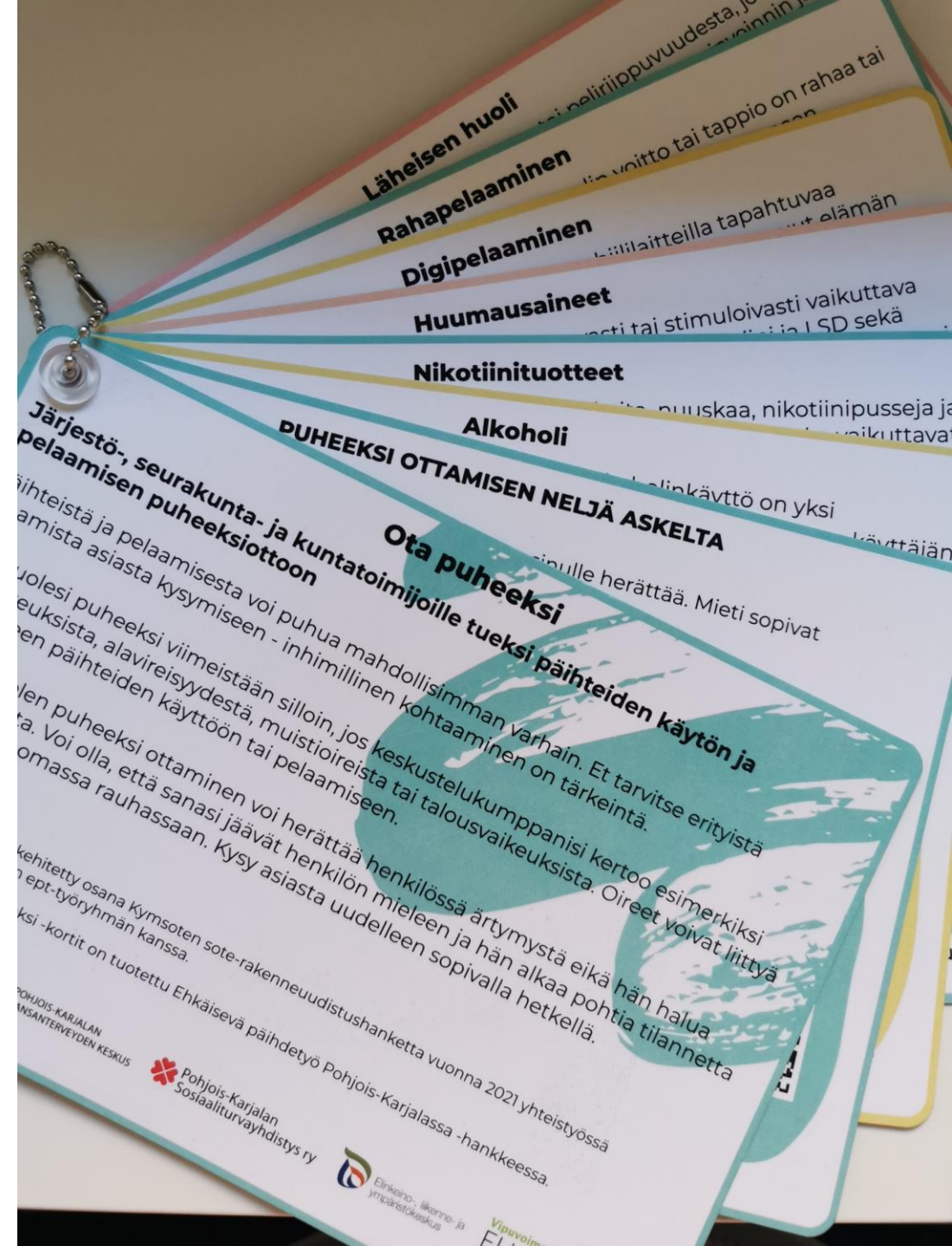
Muista kunnioittava kohtaaminen, vältä syyllistämistä henkilöä. Oman huolen ja välittämisen ilmaiseminen on hyvä tapa aloittaa: "Olen huolissani sinusta ja terveydestäsi."

KUUNTELE

Valitse jokin luonteva tilanne ja rauhallinen paikka puheeksi ottamiselle. Hyvä kuuntelu on kertojan myötäilyä ja kannustusta kertoa lisää. Vältä kommentointia, ennako-oletuksia, ratkaisuja ja päälle puhumista. Voit esittää lisäkysymyksiä, mutta älä tenttaa. Etsikää tarvittaessa yhdessä lisätietoa aiheesta ja neuvo linkejä tai tukipalveluita, joista saa lisää tietoa.

KANNUSTA

Pidä kannustava ote. Jos henkilö on itsekkin huolissaan omasta tilanteestaan, koittakaa löytää ensimmäisiä askeleita muutokseen. Pienikin askel on askel eteenpäin.

Toimenpiteiden toteutuminen 5/8

- Järjestöjen toimintaan liittyvät tapahtumat
 - ✓ Nikotiinittomuusoppitunnit 5.luokkalaisille toteutuneet (Joensuu & Kontiolahti), yhteensä 576 oppilasta osallistunut.
 - ✓ Tapahtumat Riverian opiskelijoille: Riveriafest 172 hlö ja ilmiökahvila 108 hlö
 - ✓ Terveitä aamuja -tapahtumat (2/vuosi) Onttolan varuskunnassa: 150 hlö + 160 hlö
 - ✓ Korkeakouluopiskelijoille Säkitön syyskuu –tapahtumat (2): 86 + 77 hlö, Karelian hyvinvointimessut 45 hlö
 - ✓ Ikäihmisille suunnatut tapahtumat kunnissa:
 - ✓ Ilmiökahviloita suunniteltiin Keski-Karjalan kuntiin, mutta eivät toteutuneet, Liperissä 1 tapahtuma
 - ✓ Hyvinvointialue osallistui Ikäihmisten terveyspäivään 10/2023, yhteistyö Apteekkariyhdistyksen kanssa: Lääkkeet & alkoholi -tietoiskuissa n. 50 kuulijaa, esitteitä jaettiin n. 70 kpl.

Toimenpiteiden toteutuminen 6/8

- Vanhemmuuden tuen menetelmien käyttö (esim. Lapset puheeksi, Voimaperheet, Vahvuutta vanhemmuuteen)
 - ✓ Lapset puheeksi käytössä hv-alueella ja ainakin kolmessa kunnassa aktiivisesti
 - ✓ Vahvuutta vanhemmuuteen käytössä
- Poliisin ennalta estävä toiminta/Ankkurin painopisteet
 - ✓ Rikkomuksia ja rikoksia poliisin tietoon vähän, monessa kunnassa ei lainkaan → ei kerro koko totuutta
 - ✓ Ankkurin toiminnassa teemaan ei ole resurssihaasteista johtuen päästy pureutumaan niin paljon kuin olisi ollut tarvetta.
 - ✓ Käytetyistä päihteistä sähkötupakat ovat olleet merkittävä muutos edellisvuosiin, kasvu on ollut räjähdysmäistä
- MARAK-toimintamalli: Tunnistetaan paremmin päihteiden käytön yhteys perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan
 - ✓ Päihteiden käyttö näyttäytyy jossain määrin MARAK -tapauksissa (ei tarkkoja lukuja)
 - ✓ Tarkennetaan tätä tavoitetta ja mittareita jatkossa, jotta tiedetään millaiselle tiedolle on aidosti tarve

Toimenpiteiden toteutuminen 7/8

- Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien kehittäminen (Vauras-hanke)
 - ✓ Äitiyspoliklinikan HAL-vastaanotolle lähettämisen kriteerit päivitetty ja otettu käyttöön 10/2023
 - ✓ Otettu käyttöön Kahden lähetteen malli: HAL-lähetekriteerien täyttyessä äitiysneuvola lähettää asiakkaan äitiyspoliklinikan HAL-vastaanoton seurantaan sekä Päihdelääketieteen poliklinikalle päihdehoidon tarpeen arviointiin.
 - ✓ Sovittu yhtenäisten työ- ja toimintatapojen käyttöönotosta (jatkuu 2024)
 - ✓ Aloitettu päihteitä käyttäneen raskaana olevan ja vauvaperheen palvelutarjottimen kokoaminen ja palveluprosessin kuvaaminen (jatkuu 2024)
 - ✓ Järjestetty 5 koulutusta Itä-Suomen yhteistyöalueen henkilöstölle sekä alueellinen päihdetilannekatsaus yhteistyössä Itä-Suomen poliisin kanssa
- Polku-työparimallin käyttöönotto: konsultaatiotuki ja työparimallitoiminta koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja päihdepalvelujen välillä
 - ✓ Toimintamalli on käytössä: konsultaatiotuki 2 kpl, työparimalli 0 kpl
 - ✓ Terveystenhoitajia muistutettu 11/2023 työparimallista
- Päihteitä käyttävien matalan kynnyksen palvelukeskuksen (mm. ajanvaraukseton vastaanotto) jatkosuunnittelu ja siihen liittyvä päätöksenteko
 - ✓ Ei toteutunut/edennyt

Toimenpiteiden toteutuminen 8/8

- Koulutukset kunnissa työskenteleville
 - ✓ EPT-hankkeen (2022-2023) järjestämät koulutukset: 15 kpl, yht. 489 osallistujaa
 - ✓ Valtakunnallisista koulutuksista tiedotettu kuntien EPT-yhdyshenkilöiden kautta
- Koulutukset sote-ammattilaisille
 - ✓ EPT-hankkeen (2022-2023) järjestämät EPT Polun käyttöönottokoulutukset 6 palvelualueelle, 38 kpl, yht. 424 osallistujaa
 - ✓ EPT-hankkeen järjestämät muut koulutukset: 16 kpl, yht. 863 osallistujaa
 - ✓ Miepä kuuluu kaikille -koulutukset hyvinvointialueen työntekijöille → ei päihdeaiheita v. 2023
 - ✓ Valtakunnallisista koulutuksista tiedottaminen ollut vähäisempää, kun paikallinen koulutustarjonta ollut runsasta
- Koulutukset järjestö- ja seurakuntatoimijoille
 - ✓ EPT-hankkeen (2022-2023) järjestämät koulutukset: 12 kpl, yht. 168 osallistujaa
 - ✓ Valtakunnallisista koulutuksista tiedotettu mm. Lähellä.fi -uutiskirjeessä

Painopiste 4: Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen ehkäisevässä päihdetyössä

Toimenpiteiden toteutuminen 1/2

- Päihdetilannekyselyn toteuttaminen asukkaille, huomioiden haavoittuvassa asemassa olevat (sähköinen + paperinen kysely)
 - ✓ Toteutettu 9-10/2023
 - ✓ Vastaajamäärä 2642 (sähköinen kysely 2 194, paperinen kysely 448)
 - ✓ Tuettu lomakkeiden täyttäminen kohtaamispaikoissa Karelia AMK-opiskelijoiden yhteistyönä
- Kuntalaisfoorumit (esim. osana järjestöiltaa, vanhempainilta, koululaisfoorumi)
 - ✓ EPT-hankkeen (2022-2023) aikana toteutunut 12/13 kunnassa
- Ehkäisevän päihdetyön teeman käsittely järjestöyhteistyöryhmissä ja järjestöfoorumeissa (esim. JANE, paikallisJANE)
 - ✓ Käsitelty JANEssa 2/23 ja 10/23, KonJANEssa 9/2023

Toimenpiteiden toteutuminen 2/2

- Kuntien ja hyvinvointialueen vaikuttamistoimielinten sekä asiakasraatien kuuleminen tarvittaessa
 - ✓ EPT-hankkeen (2022-2023) aikana kuultu 11/13 kunnan vaikuttamistoimielimiä
 - ✓ Hyvinvointialueen nuorisovaltuusto osallistunut Hakematta paras -kampanjan suunnitteluun
- Terveysasemien hyvinvointipisteet ja Semppi-terveyspisteet EPT-asukasosallisuuden lisäämisen kanavana
 - ✓ Ei ole edennyt
- Selvitetään lupalausuntomenettelyn käyttöönottoa Pohjois-Karjalassa
 - ✓ Kuntiin markkinoitu AVI:n/THL:n järjestämiä lupalausuntomenettelyn infotilaisuuksia
 - ✓ Yksikään Pohjois-Karjalan kunta ei toistaiseksi ole halunnut ottaa lupalausuntomenettelyä käyttöön.

Ehdotukset muutoksista EPT-toimintasuunnitelmaan (toimenpiteet)

- Painopiste 1:
 - Vastuutaho: HYTE-päällikkö, otetaanko pois?
- Painopiste 3:
 - Tarkennus: EHEÄ-hanke vastuutahoksi päihde- ja pelikasvatuksen kohtaan sekä kohtaan puheeksiottojen lisäämisestä muualla kuin sote-palveluissa, 2024-2025
 - Lisäys: Tupakka- ja nikotiinituotteiden lopettamisen tuen kehittäminen, 2024-2025 (vastuutahona EHEÄ-hanke)
 - Terveysasemien hyvinvointipisteet ja Semppi-terveyspisteet EPT-asukasosallisuuden lisäämisen kanavana → toimenpiteen uudelleen muotoilu, yhteys Olka-toimintaan
 - Lisäys: Päihteitä käyttävien äitien palvelujen turvaaminen Siun sotessa –hanke (Suojaa 2.0), 2024
 - Raskaus ja päihteet hoito- ja palveluketju, jossa palvelukokonaisuus kuvattu
 - Puolison vastaanotto äitiysneuvolassa (pilotti)
 - Kahden lähetteen malli ja monialainen tiimi (pilotti)

Ennalta ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Karjalassa - hankkeen tuotokset ja tulokset pähkinäkuoressa

- Ehkäisevän päihdetyön polku –toimintamalli sote-ammattilaisille
 - Luotu ehkäisevän päihdetyön kirjaamisohje ja Qlik-raportointi (EPT-mittarit)
 - Puheeksiottojen ja lyhytneuvonnan lisääntyminen, kartoittavien mittareiden laajempi käyttö
- Pakka-toimintamallin sisältöjä on otettu käyttöön ja kiinnitetty EPT-rakenteisiin
- Asukkaiden ja järjestöjen osallisuuden muotoja on kokeiltu ja luotu niihin ohjeita/valmista materiaalia
- Ehkäisevän päihdetyön viestintä- ja vaikuttamissuunnitelma
 - Näkyvää viestintää tehty enemmän EPT-aiheista
- Osaamista lisätty koulutusten avulla
- Ota puheeksi -kortit Pohjois-Karjala

Hankkeen antamat jatkoevästyksset 1/2

- Jatkossa **sote-palvelujen** osalta olisi tärkeää huomioida EPT Polun käyttö myös niissä palveluissa, joihin se ei hankeaikana ehtinyt (esim. terveysasemat, yhteispäivystys, työterveyshuolto). Näillä palvelualueilla kohdataan paljon eri-ikäisiä asiakkaita erilaisissa tilanteissa ja tavoitetaan iso osa asiakkaista jossain elämänvaiheessa. Olennaista on sote-palvelujen johdon rooli uuden toimintamallin käytön jatkuvuuden varmistamisessa yhdessä työntekijöiden kanssa. Soten sisäistä EPT:n koordinoitua tarvitaan tulevina vuosina.
- Jatkossa **kunnilla** itsellään on vastuu mallin ja työkalujen kehittamisestä ja hyödyntämisestä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Nykyisten työkalujen vakiintumisen jälkeen on hyvä lähteä kokeilemaan myös uusia menetelmiä EPT-työhön. Kuntien toivotaan tekevän ehkäisevän päihdetyön viestintää Pohjois-Karjalan ehkäisevän päihdetyön viestintä- ja vaikuttamissuunnitelmaa hyödyntäen.

Hankkeen antamat jatkoevästyksen 2/2

- Kunnissa ja hyvinvointialueella olevia **osallisuusrakenteita sekä hankkeessa syntyneitä osallisuuden muotoja** kannattaa hyödyntää ehkäisevässä päihdetyössä myös jatkossa. Tärkeää on myös jatkossa kiinnittää huomiota siihen, kuinka haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt saadaan mukaan ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin kohderyhmälähtöisellä työotteella.
- Pohjois-Karjalassa käynnistyvät **kumppanuusryhmät** luovat uuden mallin tiivistää yhteistyötä myös EPT:n osalta sekä hyödyntää hankkeessa syntyneitä kokemuksia hyvinvointialueen, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien (sekä muidenkin toimijoiden) osalta.

Hankkeen ohjausryhmän luonnehdintaa hankkeesta

- Ohjausryhmäläisten mielestä hanke onnistui:
 - Ehkäisevän päihdetyön kehittämisessä monitoimijaisessa yhteistyössä.
 - EPT:n teemojen nostamisessa viestinnässä.
 - Asukkaiden osallistamisessa EPT:n suunnitteluun mm. kuntalaisfoorumien muodossa.
 - Kuntien EPT:n rakenteiden ja käytäntöjen muodostamisessa ja vahvistamisessa.
 - EPT polun kehittämisessä.

”Hankkeen kautta saatu tieto ja osaaminen jäävät käyttöön.”

”Tietoisuus eri toimijoiden rooleista, ja merkityksestä ehkäisevässä päihdetyössä on kasvanut.”

”EPT on jatkossa entistä vahvempaa osa-alueena hyvinvointisuunnittelussa ja toimenpiteinä asiakasrajapinnassa.”

”Toivotaan että järjestöt ja seurakunnat pysyvät jatkossakin mukana EPT:n toiminnassa, toiminta on saatettu hyvin alulle hankkeessa, mutta vaatii pitkäjänteistä työtä.”

Liitteet

- Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma 2023-2025 väliarviointi (taulukko)
- Ehkäisevän päihdetyön viestintä- ja vaikuttamissuunnitelma